

A LA LLETRA

El seu carrer

Albert Garcia i Hernández

Pels voltants de la ria de Noia (la Corunya) vaig veure un dels grafits més esperpèntics. Deia: "Viva Galizia ceibe e morte a os toretos". No sé si era un homenatge a Valle-Inclán. En un poble no massa lluny, en una tanca plena de senyals d'advertència i/o prohibició, com ara pescar, aparcar, un dels senyals encercat pel típic triangle preventiu deia: "Peligro indeterminado". No em negaran que és un bon exemple, a la gallega, de com pot arribar a ser d'indeterminat un perill. Ho deuen saber bé, després de Franco i de Fraga.

Escric a les poques hores de la mort de Fraga, abans que cap tribunal argentí haja pogut jutjar-lo per crims durant el franquisme.

Quina ha estat, però, l'aportació a la cultura d'aquest prolífic escriptor de llibres? Potser dues frases: *Spain is different* i *25 años de paz*. De segur que molts seguidors ho consideren cultura, tal com l'entenen.

Era un xaval quan ja vaig sentir parlar (en veu baixa) d'ell. Sembla que va estar molt actiu a les vagues d'Astúries del 1962; evidentment, no del costat dels miners. Després de referir-se a Julián Grimau (1963), dirigent comunista executat pel seu govern, com "ese caballero", va manipular el diari d'Enrique Ruano (1969) i ordenà Torcuato Luca de Tena (ABC) que ho publicara per a intentar mostrar l'estudiant com un desequilibrat a punt de suïcidar-se.

De la Llei de Premsa recorde una anècdota: vaig coincidir a Madrid amb el corresponsal de Le Monde d'aleshores, que em comentava que al seu fill, a les nits, li cantava "duérmete niño, que viene Fraga". El seu nacionalisme, no espanyol, es va resumir amb milers de gaiters bramant per a fer oblidar com exilià Serrat per intentar cantar en català a Eurovisió.

La sèrie és inacabable. Realment era molt actiu. Molt autoritari contra qualsevol ciutadà. Ara diuen que molt autònom, però sempre va estar a les ordres de l'amo. De qualsevol amo, Franco o el govern dels EUA, que anava perdent bombes nuclears per Palomares.

Un dels anomenats pares, perquè no es recorda cap mare, de la Constitució —així ens va—, va mostrar el seu rostre de demòcrata de tota la vida a Vitòria, a Montejurra. Massa sang silenciosa entre elegies actuals de tota mena. El partit que va fundar reclama gestos que ell mai no va fer: penedir-se i demanar perdó a les seues víctimes.

Un perill que, lluny d'estar fitat per cap normativa sinó per la pròpia (*la calle es mía*), no pot ser més indeterminat.

Viva Galizia ceibe, sí: ja en té dos menys que ens van torejar.

era el de desinfectant de metafísica. És una operació per a penetrar en les accions humanes, d'examinar anècdotes, sacsejar-les, revisar-les, fer-ne aproximacions i emetre'n algun judici, però sense assercions ni cullerades de doctrina. És una provatura parcial, modesta. L'autor fuig del sistema, però n'és un auscultador sistemàtic. Viu instal·lat en un procés incessant, sempre en marxa. És un vigilant atent, omnívor. Així dirà: la comprensió és un exercici que "cal començar de nou, a cada instant, amb una excusa o una altra". L'espiral de mesurar el món i els altres és alhora una manera d'assajar-se, de sentir-se, de ser, perquè per a Fuster "escriure" és "viure", i viceversa, "viure" és "escriure". Podria presentar-se com un home de dubte militant i distant, que ho era, però al mateix temps s'implicava en cos i ànima. Li anava la vida, i també, fins a cert punt, la dels altres.

Han passat anys, molts anys, i la incitació i la sorpresa inicials s'han diluït en bona part. També ha passat l'hora, fet ineludible, d'algunes qüestions i idees. La pols no s'acumula en va, ni per aquests papers ni per a ningú. Tot i això, molts dels problemes i de les inquietuds, observacions i opinions continuen tenint una gran actualitat, i amb més força i tot, per a la nostra cultura i la vida del present. Però sobretot corprén la intel·ligència viva, obsessiva i la ferocitat insaciable que corren pels assaigs amb una fluència espurnejada i estimulante.

valorar que el sentit fort de la responsabilitat es fa especialment patent quan l'acció humana esdevé punt de debat, de reflexió, cosa que és converteix en angoixant quan es viu sota l'opressió d'una dictadura.

L'escriptor valencià entenia

la literatura com un pensament problemàtic. Cal recordar que en la postguerra, abans també, els prejudicis i les convencions asfixiants, el terror de la llei, els silencis ensordidors eren el drama de cada dia, i a un agitador d'idees l'as-

saig li és un guant perfecte. No és un gènere, és una disposició, un sismògraf per a detectar indicis, conflictes, anomalies tenebroses; un observatori des d'on participar en el moviment de la història. Per això un dels papers que més li feia il·lusió

Espill o Llibre de Ramon Ramon

Sobre el poemari 'Simfonia per a un estat de coma'

Lluís Roda

No és menys foll Ramon Ramon (Catarroja, 1970) que Lluís: "Feliç és Déu, que és mort al paradís", diu el vers que obri *Simfonia per a un estat de coma* (Perifèric, 2011), cinqué poemari que acreeix el també indispensable *Cor desmòblat* (2004). Ramon Ramon és, potser, el darrer trobador. Amb decasil·labs ausiasmàrquians amb cesura masculina en la quarta escup la simetria de 69 neosirventesos que hem d'engolir: empassar-nos ("parle prou clar o el meu trobar és clus?"). Hemistiquis trasil·labs de Jaume Roig, però amb més mala llet, confegits en dos quartets de rima consonàntica ABBA//ABBA, sistemàticament combinant i alterant la masculina i la femenina. No patiu: no es nota, com en els versos de J. V. Foix (primer citat en el primer llibre: 1991). A la rigidesa severa de Jaume Roig, sap afegir-hi la ductilitat profunda de Roís de Corella. Ah!, cap de les cent trenta-vuit rimes s'hi repeteix! Estellés ja emprà la disciplina del sonet, sense rima, en *El gran foc dels garbons* per al retrat humà i so-

cial, practicat també per Antoni Ferrer en *Pietà* i *Cant temporal*. Ramon Ramon ho fa a l'engròs. Sui generis. Profundament humà, no es deixa arrossegar per l'enginy. En el seu art no hi ha joc. Sinó la fredor forense d'un estat de coma allunyat tant del dolor com de la vida. No hi ha tendresa en la mirada. Sinó en el fet de mirar. De no abaixar els ulls. "Tempestuosament, Ramon Ramon, indaga territoris d'ombra de la condició humana. Cru, fosc, negatiu, dur i valent, expressa pulsions que ens ajuden a entendre'ns. Destructiu, agressiu, amb un cert

La seua és una lletania que constata i retrata virulentament la infàmia

humor negre, és un poeta contundent. No aporta canvis substancials, però té imatges potents i força emotiva en poemes sòlidament construïts: de passió intensa, simbòlica, els seus moviments no poden sinó cridar-nos l'atenció" (*Avui,*

Coberta del llibre de Ramon Ramon.

19-X-00). Ho vaig afirmar basant-me en els tres poemaris primers. Ho corregisc: radical, visceral, lúcid, franc, original, creatiu, genial, incisiu, punyent, seriós, responsable, singular, higiènic, necessari, críticament reflexiu ("paper mullat és

la raó de Kant"). La seua no és una repremsió moralitzadora, sinó una lletania que constata i retrata virulentament la infàmia. La violència correspon a allò observat. Com un boxejador, ens arracona i ens colpeja amb macabra precisió una vegada i altra el fetge. Ens hi obliga a mirar sense amabilitat. Retratant-se en ells, el poeta hi estableix un nosaltres diferent. Desproveït de complicitats. Un revulsiu que incomoda i traspals: "Hòsties rep qui abandona el carril". Cruel, rigorós, aspre: acerb. Té prou a mostrar-nos-en

els resultats. Hi empatitza notarialment. No apte per a tots els públics, és imprescindible per als lectors exigents. Una literatura es fa important amb llibres així. Una societat que no es vulga indiferent. "Déu és un bou que remuga a l'estable"...